Forskningsrådet

Programplan for Brukerstyrt innovasjonsarena

Vedtatt 24.10.2008 av Divisjonsstyret for innovasjon

Program

Brukerstyrt innovasjonsarena – BIA

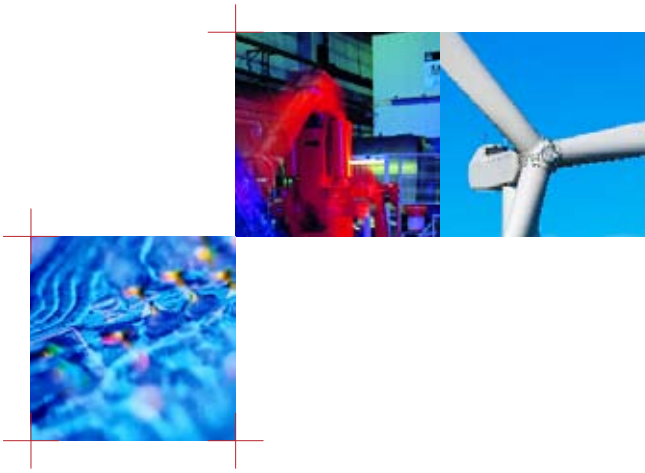

Programplan for BIA

1. Sammendrag

BIA er en åpen konkurransearena som skal fremme norsk næringslivs evne og vilje til innovasjon gjennom å støtte FoU-prosjekter som tar utgangspunkt i bedriftenes egne strategier og utfordringer, uavhengig av område eller tema. I BIA vil prosjekter få støtte etter en vurdering med hovedvekt på forskningsinnhold, innovasjonsgrad og potensial for verdiskaping og samfunnsnytte. BIA skal komplettere Forskningsrådets øvrige næringsrettede virkemidler, og være en arena for prosjekter som ikke kan realiseres gjennom SkatteFunn-ordningen eller Forskningsrådets spesifikke (tematisk avgrensede) programmer.

BIAs viktigste virkemiddel er brukerstyrte innovasjonsprosjekter (BIP) og kompetanseprosjekter med brukermedvirkning (KMB), og BIA skal kjennetegnes av ambisiøse prosjekter som stiller store krav til deltagernes gjennomføringsevne. Programmet legger vekt på å stimulere til samarbeid mellom bedrifter, og mellom bedrifter og forskningsmiljøer, både nasjonalt og internasjonalt. BIA skal være nyskapende og eksperimentell i sin arbeidsform og på denne måten bidra til å finne frem til optimale virkemidler for å få realisert verdiskapingspotensialet i norsk næringsliv. BIA legger også vekt på å nå ut med forskningsresultater og å øke forståelsen for betydningen av brukerstyrt forskning. Kommunikasjonsaktiviteten omfatter nyhetsbrev, websider med egen web-tv, rapporter, mediekontakter og den årlige BIA-dagen.

2. Bakgrunn

Et hovedbudskap i Forskningsmeldingen ”Vilje til forskning”, St.meld. nr 20 (2004-05) er at den nasjonale innsatsen i forskning er for lav, og at det er særlig viktig å få norsk næringsliv til å øke sine FoU-investeringer for å få realisert det verdiskapingspotensial som ligger i forskningsbasert innovasjon. ”Brukerstyrt forskning”, der bedrifter har en avgjørende rolle i finansiering og gjennomføring av FoU-aktivitetene, er Forskningsrådets viktigste virkemiddel i denne forbindelse.

En analyse av den brukerstyrte forskningen som ble foretatt i tilknytning til arbeidet med Forskningsmeldingen, konkluderte med at en stor del av næringslivets FoU falt utenfor de prioriterte temaer som var definert i Forskningsrådets spesifikke (tematisk avgrensede) programmer. Forskningsrådets Divisjonsstyret for innovasjon vedtok derfor i juni 2005 å igangsette en ny type FoU-program, under betegnelsen ” Brukerstyrt innovasjonsarena” (BIA). BIA skulle være en arena preget av åpen konkurranse om prosjektmidler, der ingen temaer eller sektorer ble forhåndsprioritert, men konkurransen skulle avgjøres ut fra en vurdering av prosjektenes forskningsinnhold, innovasjonsgrad og potensial for verdiskaping og samfunnsnytte. Arenaen skulle også være ”brukerstyrt” i videste forstand: Bedriftene skulle ha frihet til å definere prosjekter ut fra egne strategier og FoU-behov, ved at utlysningene ikke ble avgrenset til bestemte temaer eller satsingsområder.

Da BIA iverksatte sin første utlysning høsten 2005, opphørte samtidig fem temarettede innovasjonsprogrammer som opprinnelig var planlagt for en lengre periode. BIA fungerte dermed innledningsvis både som en overgangsordning for pågående satsinger og som et helt nytt initiativ. Hensikten med å etablere BIA-programmet var altså å skape en arena som ville komplettere tematiske og bransjerettede programmer på en slik måte at hovedmålene i Forskningsrådets strategi for brukerstyrt forskning i større grad kunne nås.

3. Målgruppe og ansvarsområde

BIA retter seg mot alle bedrifter og forskningsmiljøer i Norge som er motiverte til å gjennomføre krevende FoU-prosjekter for å realisere innovasjon innenfor BIA-programmets ansvarsområde.

BIA retter seg både mot oppbygging av nytt, kunnskapsbasert næringsliv og mot fornyelse av etablert næringsliv. Programmet retter seg primært mot bedrifter med ambisjoner om FoU-prosjekter der offentlig støtte har en utløsende effekt og der prosjektet ikke lar seg realisere gjennom SkatteFunn-ordningen. BIAs ansvarsområde begrenses av Forskningsrådets øvrige porteføljе av programmer og virkemidler som omfatter brukerstyrt forskning. Forskningstemaer eller innovasjonsutfordringer som er dekket av andre brukerstyrte innovasjonsprogrammer eller øvrige programmer (”Store programmer”) med ansvar for brukerstyrt FoU innenfor sitt temaområde, faller utenfor BIAs ansvarsområde.

4. Mål

Hovedmål

BIA skal bidra til størst mulig verdiskaping i norsk næringsliv gjennom forskningsbasert innovasjon i bedrifter og samarbeidende FoU-miljøer innenfor BIA-programmets ansvarsområde.

For å nå dette målet vil programmet fokusere på å oppnå følgende hovedeffekter av sin innsats:

- Økt forskningsbasert innovasjon i næringslivet
- Hevet ambisjons- og kompetansenivå i bedriftenes egen FoU-virksomhet
- Hevet kvalitet i nasjonale FoU-miljøer som benyttes til innovasjon i næringslivet.

Delmål

- Bidra til nye eller sterkt forbedrede prosesser, produkter, tjenester og forretningsmodeller
- Økt samarbeid mellom bedrifter og FoU-institusjoner og mellom bedrifter, så vel nasjonalt som internasjonalt
- Nye kontraktspartnere, deltagere og samarbeidsforbindelser i prosjekter og konsortier
- Økt bevissthet blant bedrifter om FoU som strategisk verktøy
- Bidra til ny innovasjonsrettet FoU-kompetanse i næringslivet
- Bidra til ny næringslivsrelevant kompetanse i FoU-institusjonene

Hovedutfordringer

BIA er det største og et av de mest profilerte program i Forskningsrådet, og både for bevilgende myndigheter og Forskningsrådet er det viktig at programmet fremstår som et sentralt og effektivt instrument innenfor den næringsrettede forskningen.

En hovedutfordring blir derfor å tiltrekke seg gode prosjektsøknader fra hele programmets brede målgruppe, og å fange opp FoU-prosjekter som i større grad er definert ut fra bedriftenes spesielle behov enn ut fra tradisjonelle fagområdeinndelinger. For å lykkes med dette er det svært viktig at BIA evner å kommunisere budskapet om en åpen konkurransearena på en god måte og kan fremstå med et kontinuerlig tilbud til den store delen av norsk næringsliv som BIA skal dekke. En forutsetning for det siste er at programmet har tilgjengelige budsjetter for å kunne gjennomføre årlige utlysninger.

Undersøkelser av brukerstyrt forskning (ledet av professor Arild Hervik, Møreforsking) har vist at det er en positiv korrelasjon mellom Forskningsrådets kvalitetsvurdering av prosjektsøknader og prosjektenes grad av suksess i form av bidrag til verdiskaping i bedriftene og samfunnsøkonomiske gevinster. BIA-programmet har derfor valgt å basere sin prosjektseleksjon på Forskningsrådets etablerte metodikk for vurdering av brukerstyrte prosjekter, men det er nødvendig å tilpasse denne metodikken til BIA-programmets spesielle karakter, der prosjektsøknader fra mange vanskelig sammenlignbare fag- og næringsområder skal konkurrere om midler.

En særlig utfordring for et så sammensatt program som BIA er å etablere en styringsmodell og en programdrift som kan sikre best mulig effekt av de midlene programmet har til rådighet. For å møte denne utfordringen vil BIA videreutvikle og kvalitetssikre sine prosesser for søknadsvurdering, prosjektseleksjon og prosjektoppfølging, og utvikle et monitoreringssystem som kan

- belyse sammenhengen mellom programmets kriterier for prosjektseleksjon og prosjektenes bidrag til å realisere programmets delmål
- vise i hvilken grad prosjektene har en positiv utvikling underveis i prosjektperioden.

Styringsmodell, indikatorer og ambisjonsnivå.

BIA vil benytte en styringsmodell basert på at programmet gjennom sine aktiviteter og virkemidler påvirker aktører og prosesser slik at programmets mål og ønskede effekter oppnås. Styringsmodellen tar utgangspunkt i det hovedmål, de hovedeffekter og delmål som er definert for BIA. For alle nivåer av mål og effekter er det definert et sett indikatorer som angir direkte eller indirekte i hvilken grad programmet når sine mål. Sammenhengen mellom programmets hovedaktiviteter, delmål og hovedeffekter beskrives i form av effektkjeder som sammen med indikatorer aktivt benyttes i styring av programmet. Indikatorene måler, kvalitativt eller kvantitativt, resultater som kan påvirkes gjennom programmets innsats.

Forskningsrådet har over en 10-årsperiode etablert en rekke indikatorer for å måle effekten av brukerstyrt forskning. For en stor del er dette indikatorer som måler resultater fra programmenes prosjektportefølje. Ikke alle disse indikatorene er like relevante som suksessindikatorer for en åpen konkurransearena med fokus på prosjektenes innovasjons- og verdiskapingspotensial. I programplanen

er det valgt å fremheve noen få indikatorer som på en overordnet måte kan belyse prosjektporteføljens effekt med hensyn på FoU-basert verdiskaping:

1) Prosjektenes innovasjons- og verdiskapingspotensial før prosjektstart (vurdert av uavhengige eksperter som del av søknadsbehandlingen).

2) Estimater på verdiskapingspotensialet: Underveis, 1 og 3 år etter prosjektavslutning (bedriftenes egenvurdering).

3) Nye produkter, prosesser, tjenester og forretningsmodeller som springer ut fra prosjektene (resultatrapportering fra prosjektene).

4) Prosjektenes betydning for bedriftenes fremtidige kompetanse- og teknologibehov (bedriftenes egenvurdering).

Ambisjonen for BIA-programmet er å utvikle en prosjektportefølje med høyere kvalitet og bedre resultatoppnåelse enn gjennomsnittet for den brukerstyrte forskningen i Norges forskningsråd, slik dette kan måles ved de fire indikatorene ovenfor. Et mer eksakt ambisjonsnivå kan bli definert på bakgrunn av erfaringene som gjøres med denne typen benchmarking mot annen brukerstyrt forskning.

I tillegg vil programmet følge opp flere andre indikatorer for å avdekke viktige effekter som går utover prosjektenes direkte bidrag til verdiskaping. Eksempler på slike indikatorer er:

- *Bedriftenes holdninger til FoU*
  For å belyse programmets bidrag til økt FoU-satsing og høyere FoU-ambisjonsnivå i norsk næringsliv vil det gjennomføres årlige undersøkelser blant prosjektdeltakere i BIA.

- *Doktorgrader utdannet i BIA regi*
  Dette gir et mål på programmets bidrag til økt FoU-kapasitet i norsk næringsliv. Det kan være aktuelt å utvide nåværende statistikk ved å følge doktorandenes karrierevalg etter avlagt doktorgrad.

- *Omfang og karakter av samarbeid mellom bedrifter og FoU-institusjoner*
  Dette gir et mål på bedriftenes evne til å etablere nettverk for å løse sine FoU-utfordringer. Både nasjonale og internasjonale samarbeidsrelasjoner måles.

5. Prioriterte støtteformer

BIA skal være et viktig instrument i å mobilisere norsk næringsliv til økte investeringer i FoU, og til å demonstrere betydningen av FoU for innovasjon og langsiktig konkurranseevne.

<u>Brukerstyrte innovasjonsprosjekter (BIP)</u>
Programmet vil ha dette som sin viktigste støtteform, og legge vekt på:

- å tiltrekke seg et bredt tilfang av kvalifiserte prosjektsøknader innenfor hele bredden av programmets ansvarsområde

- at prosjektene krever mobilisering av kompetanse og ressurser utover hva bedriftene selv rår over, og at de innebærer større risiko enn bedriftene kan forventes å påta seg
- at støttekriterier og krav til søknadene gjør at bedriftenes egne strategier og prioriteringer kan stå i fokus ved utforming av prosjekter
- å ha en seleksjonsprosess hvor de beste prosjektene velges ut, uavhengig av tematisk innhold og bransjemessig tilknytning
- at prosjekter som har fått bevilgning, opprettholder fokus på verdiskaping og blir gode eksempler på forskningsbasert innovasjon

Kompetanseprosjekter med brukermedvirkning (KMB)
KMB vil også være en viktig støtteform innenfor BIA-programmet. Siden BIAs målgruppe omfatter meget store deler av norsk næringsliv, er det imidlertid ikke mulig for programmet å ta et hovedansvar for dekke fremtidige kompetansebehov for hele målgruppen. BIA vil prioritere blant prosjekter der bedrifter har et klart uttrykt behov for økt tilgang til kompetanse på internasjonalt nivå i norske FoU-miljø.

Nettverksbygging og mobilisering
BIA skal kjennetegnes av ambisiøse prosjekter som stiller ekstraordinære krav til deltagerne, blant annet i form av forpliktende samarbeid over flere år. Dette er en type FoU-prosjekter som krever bearbeiding over lengre tid, både når det gjelder innhold og samarbeidsrelasjoner. BIA-programmet vil derfor bidra med finansiering (for eksempel gjennom støtte til utvikling av idéskisser og avholdelse av søkekonferanser) for å stimulere slike prosesser. For et program uten bransjemessig eller teknologisk fokusering er det særlig viktig å etablere møteplasser for aktører med felles interesser knyttet til forskningsbasert innovasjon. Slike fora vil bli organisert som tiltak for å fremme erfaringsutveksling og å utvikle nettverk og samarbeidsrelasjoner. Aktuelle næringsorganisasjoner kan spille en vesentlig rolle som deltakere på slike arenaer.

Videreutvikling av virkemidlene i brukerstyrt forskning
Som en åpen arena for brukerstyrt FoU har BIA-programmet en viktig rolle i å utvikle prosjektformer og virkemidler innenfor den brukerstyrte forskningen. Erfaringen med kvalitetsvurdering og seleksjon av prosjektsøknader på tvers av tematisk innhold og bransjemessig tilknytning er programmets viktigste bidrag i så måte. Hovedprinsippet for seleksjon av prosjekter i BIA skal være en åpen konkurranse mellom prosjektsøknader, der prosjektenes forskningsinnhold, innovasjonsgrad og verdiskapingspotensial vil være de sentrale elementene.

6. Budsjett

I beslutningsunderlaget som ble lagt til grunn ved oppstarten av BIA, ble det uttrykt en ambisjon om et årlig budsjett på 500 mill. kroner. I de tre første årene har budsjettet ligget rundt 300 mill. kroner. Erfaringene har vist at et slikt nivå er utilstrekkelig for å følge opp hovedintensjonene i et program som BIA, som er avhengig av å kunne fungere som et permanent incentiv til økt FoU-satsing på sitt omfattende ansvarsområde. Mens det innenfor tematiske satsinger kan være fornuftig å fordele delsatsinger over tid (blant annet fordi slike programmer vil ha en mer oversiktlig og begrenset målgruppe), må BIA jevnlig kunne gjennomføre utlysninger av betydelig omfang. Dette er nødvendig for at BIA skal kunne ha en stimulerende effekt på programmets brede målgruppe og fremstå som en

relevant partner i å få realisert FoU-prosjekter med vesentlig større risiko og kompleksitet enn hva bedriftene er i stand til å initiere på egen hånd. Som et minimum må dette innebære én årlig hovedutlysning med et bevilgningsbudsjett på minst 100 mill. kroner.

7. Internasjonalt samarbeid

BIA vil legge vekt på den internasjonale dimensjonen ved prioritering av prosjekter under programmets egne utlysninger. Bedrifter med FoU-utfordringer som krever samarbeid med internasjonale FoU-miljøer for å få løst disse, kan trekke slike miljøer med i sine prosjektkonsortier. BIA vil aktivt utnytte både Eureka-ordningen og bilaterale FoU-samarbeidsordninger for å gi sin målgruppe gode muligheter til å etablere forpliktende prosjektsamarbeid med internasjonale partnere.

EUs Rammeprogram er den mest omfattende internasjonale arena for FoU-samarbeid for BIA-programmets målgruppe. Kriterier, konkurransesituasjon og prosjektoppfølging i BIA-programmet skal være slik at BIA-prosjekter kan fungere som et springbrett for deltagelse i relevante deler av EUs rammeprogram. BIAs programadministrasjon vil samarbeide med Forskningsrådets EU-kontor om å nå BIAs målgruppe og aktive prosjektmiljøer med informasjons- og mobiliseringstiltak for å utnytte mulighetene for internasjonal prosjektfinansiering og nettverksbygging. Programmet vil engasjere seg i relevante samarbeidstiltak (for eksempel *ERANET-prosjekter* og europeiske *Joint Technology Initiatives*) som kan legge forholdene best mulig til rette for internasjonalt FoU-samarbeid for BIAs målgruppe.

8. Organisering

Bredden i BIAs målgruppe og prosjektportefølje reflekteres i sammensetning av både programstyre og programadministrasjon.

Programstyret for BIA er derfor oppnevnt med 7 medlemmer og med 2 varamedlemmer, som er fast møtende og i praksis tar likeverdig del i programstyrets arbeid. Med et forum på 9 medlemmer kan Programstyret ivareta behovene for bredde med hensyn på det faglige og næringslivsmessige mangfold som skal prege programmet.

BIAs programadministrasjon må, i enda større grad enn Programstyret, ha en sammensetning som både kan dekke mangfoldet i søknads- og prosjektportefølje og behovet for kontakt med en omfangsrik og bredt sammensatt målgruppe. Programadministrasjonen har dessuten en forpliktelse til å sikre koordinering med tilgrensende aktiviteter og programmer i Forskningsrådet. Dette tilsier at programadministrasjonen for en stor del bør omfatte medarbeidere som også har andre oppgaver i Forskningsrådet. Programadministrasjonen må ta et særlig ansvar for å utvikle arbeidsformer som får BIA til å fungere som en åpen arena. Viktige utfordringer her er å sikre at konkurransen om midler håndteres på en måte som fremtrer som rimelig og rettferdig, og at programmet lykkes med en aktiv prosjektoppfølging med fokus på FoU-innsatsens bidrag til å realisere verdiskaping og innovasjon.

9. Kommunikasjon, informasjon og formidling

Kommunikasjon, informasjon og formidling er aktiviteter som må ha høy prioritet i et program som BIA. Kommunikasjonsstrategien må utformes slik at den langt på vei ivaretar behovet for informasjon og profilering av brukerstyrt FoU og forskningsbasert innovasjon mer generelt. Tematisk innrettede programmer vil ikke på samme måte kunne fylle en slik rolle, da deres kommunikasjons- og formidlingstiltak nødvendigvis vil ha fokus på de temaer som dekkes. Dette betyr at BIA må ha en aktiv kommunikasjonsstrategi overfor blant annet næringslivsorganisasjoner, departementale myndigheter, det politiske miljø, media og opinionen.

BIA-programmet har i tillegg et stort behov for, og en særlig utfordring i, å etablere effektiv målrettet kommunikasjon med sikte på markedsføring av programmets egne tilbud, for å fremme mobilisering til FoU-satsinger og bevisstgjøring om FoU-basert innovasjon blant programmets mangslungne målgruppe. Denne kommunikasjonen må segmenteres og tilpasses til de forskjellige utgangspunkter som kjennetegner ulike deler av målgruppen, for eksempel

- Bedrifter som allerede er posisjonert for å bedrive FoU-basert innovasjon i verdensklasse
- Små, og relativt nyetablerte, forskningsintensive bedrifter
- Etablerte bedrifter som trenger å motiveres til større FoU-innsats for å få realisert sitt innovasjonspotensial
- Norske forskningsmiljøer som er, eller kan bli, involvert som strategiske FoU-partnere for bedriftene i BIP eller KMB.

Selv om BIA skal være et ”temanøytralt” program, innebærer programmets størrelse at det vil ha en betydelig prosjektportefølje på områder som det ellers vil være naturlig å betrakte i en bransje- eller teknologisammenheng. For at BIAs prosjekter skal fungere som motivasjon til satsing på forskningsbasert innovasjon, er det viktig å synliggjøre ikke bare enkelteksempler, men også vise hvordan programmet påvirker innovasjon og FoU-nettverk i større sammenheng.

Programmet vil ha en detaljert kommunikasjonsplan som oppdateres jevnlig.

Publikasjonen kan bestilles på
www.forskningsradet.no/publikasjoner

Norges forskningsråd
Stensberggata 26
Postboks 2700 St. Hanshaugen
N0-0131 Oslo

Telefon: +47 22 03 70 00
Telefaks: +47 22 03 70 01
post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

Utgiver:
© Norges forskningsråd
Brukerstyrt innovasjonsarena – BIA
www.forskningsradet.no/BIA